

РОЗРОБЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ ТА ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL PLAN OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF INNOVATION RENEWAL AND AN INCREASE OF EFFICIENCY OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

УДК 338.24:651.58 (075)

Пономарьова М.С.

к.е.н, доцент кафедри маркетингу, підприємництва і організації виробництва
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

У статті розроблено фінансовий план підприємства в умовах інноваційного оновлення та зростання ефективності підприємницької діяльності. Визначено умови та чинники планування для управління поточною й стратегічною фінансовою діяльністю підприємства.

Ключові слова: фінансовий план, бізнес-план, планування, ефективність, підприємницька діяльність.

В статье разработан финансовый план предприятия в условиях инновационного обновления и роста эффективности предпринимательской деятельности. Опре-

делены условия и факторы планирования для управления текущей и стратегической финансовой деятельностью предприятия.

Ключевые слова: финансовый план, бизнес-план, планирование, эффективность предпринимательская деятельность.

In the article, the financial plan of the enterprise developed in the conditions of innovation renewal and the increase of efficiency of business activity. Defined terms and planning factors for managing both current and strategic financial operation of the enterprise.

Key words: a financial plan, business plan, planning, efficiency of entrepreneurial activity.

Постановка проблеми. Становлення соціально-економічної системи України є доволі суперечливим. Підприємництво відіграє важливу системну роль у ринковій економіці, поєднуючи реалізацію суто економічних завдань [1]. Формування стабільного розвитку економіки країни неможливе без інноваційного оновлення, ефективного планування, функціонування конкурентного ринку, забезпеченого ефективною нормативно-правовою базою. Інноваційний фактор безпосередньо впливає на розширене відтворення, на якісну зміну зростання ефективності підприємницької діяльності, його матеріально-технічної бази в основних галузях його господарювання, що є безпосереднім кроком вирішення цілої низки проблем соціально-економічного змісту. Саме тому за допомогою бізнес-планування та під впливом інноваційного оновлення є можливість щодо вдосконалення організації й управління виробництвом, поглиблення поділу праці та її продуктивності, процесів спеціалізації й концентрації в аграрній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню планування ефективності підприємницької діяльності присвячено багато робіт вітчизняних авторів. Серед них можна виділити А.Г. Семенова [2], В.П. Мартянова, М.Ф. Соловйова, А.В. Токаря [3; 4], П.А. Стецюка [5], І.О. Іртищевої [6], І.І. Чернеги [7], Л.В. Шовкун [8] та ін. Однак розроблення фінансового плану підприємства як елемент бізнес-планування в умовах інноваційного оновлення та зростання ефективності підприємницької діяльності має певну багатогранність даного процесу і дає можливість продовжувати дослідження. Світовий досвід ведення господарської діяльності підтверджує велику роль планування як складника

розвитку будь-якого підприємства для досягнення конкурентних переваг незалежно від того, до якого сектора економіки воно належить.

Постановка завдання. В умовах сьогодення Україна поставила собі за мету інноваційне оновлення національної системи. При цьому необхідним є дослідження умов та чинників планування для управління поточною та стратегічною фінансовою діяльністю підприємства. Не існує єдиної, стандартної, універсальної для всіх випадків форми бізнес-плану. Метою статті є розкриття умов та особливостей планування розвитку господарюючих суб'єктів в умовах сьогодення. Розроблено фінансовий план підприємства в умовах інноваційного оновлення та зростання ефективності підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах більшість ринків характеризується присутністю конкуренції [9]. В умовах невизначеності ринку для вирішення виробничих та комерційних завдань, які потребують вкладання коштів, необхідне розроблення внутрішньофірмового документа – бізнес-плану. Бізнес-план повинен бути орієнтований на попит ринку й урахувати різнобічну діяльність підприємств щодо виробництва продукції, її переробки та здійснення інших видів підприємництва: торгівлі, надання послуг, виробництва товарів. Бізнес-план дає змогу передбачити не лише всі заходи для реалізації нової ідеї, а й визначити необхідне фінансове забезпечення та можливість одержання доходу.

Під час складання бізнес-плану керуються такими стимулюючими мотивами:

1) подати інформацію про підприємство та про наміри власників;

2) викласти стратегію і тактику підприємства та показати, як взаємодіють різноманітні підрозділи підприємства, будучи одним цілим;

3) висвітлити фінансові цілі та розробити детальні кошториси, з допомогою яких можна контролювати фактичні витрати та доходи;

4) переконати третю сторону надати необхідні кошти або сприяти підприємству в іншій формі.

Узагальнення ще не дуже великого досвіду складання бізнес-планів вітчизняними підприємствами дає змогу виділити такі галузі їх застосування: вибір економічно вигідних напрямів та способів досягнення позитивних фінансових результатів підприємствами за нових умов господарювання, неплатоспроможності суб'єктів; підготовка підприємствами інвестиційних проектів для залучення інвестицій та банківських кредитів; складання проектів емісії акцій, облігацій та інших цінних паперів підприємств; залучення іноземних інвесторів для розвитку підприємств; обґрунтування пропозицій щодо приватизації підприємств державної та комунальної власності.

За умов економічної кризи перехідного періоду бізнес-план підприємства має передусім вирішувати завдання поліпшення його фінансового стану. У цьому зв'язку розгляд саме фінансового аспекту бізнес-плану є найактуальнішим.

Фінансовий план – це найважливіший елемент бізнес-плану, який складається як для обґрунтування конкретних інноваційно-інвестиційних проектів, так і для управління поточною та стратегічною фінансовою діяльністю. Цей розділ бізнес-плану включає такі складники:

- прогноз обсягів реалізації;
- баланс грошових надходжень та витрат;
- таблицю доходів та витрат;
- прогнозований баланс активів та пасивів підприємства;
- розрахунок точки беззбитковості.

Нині, коли підприємствам надано самостійність у плануванні, вони можуть не складати фінансового плану або складати його в будь-якій довільній формі, що її вони вважають для себе найбільш прийнятною.

Враховуючи зміни в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності, які відбуваються з уведенням національних стандартів (положень) бухгалтерського обліку, можуть бути запропоновані такі форми і зміст поточного фінансового плану.

Мета складання фінансового плану полягає у взаємоузгодженні доходів та витрат. Поточний фінансовий план складається на рік із розбивкою по кварталах, оскільки протягом року потреба в грошових коштах значно змінюється і може статися брак або надлишок фінансових ресурсів.

Розбивка річного фінансового плану на більш короткі проміжки часу дає змогу відстежувати виникнення вхідних і вихідних грошових потоків, визначити потребу в залученні коштів.

Розроблення фінансового плану розпочинається з розрахунку показників дохідної, а потім витратної його частин. Поточний фінансовий план можна розробляти на підставі річного плану руху грошових коштів за видами діяльності з розбивкою по кварталах. За допомогою такої форми плану підприємство може перевірити реальність джерел надходження грошових коштів і обґрунтованість їхнього витрачання за видами діяльності.

З табл. 1 видно, що загальна кількість адміністративних витрат становить 85 876 грн., найбільше підприємство витрачає на плату за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків – 35 876 грн., найменше – на загальнокорпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо), витрати на службові відрядження й утримання апарату управління підприємством та іншого адміністративного персоналу, витрати

Таблиця 1

Адміністративні витрати СТОВ «Маяк» Чугуївського району Харківської області, грн.

Види витрат	сума
Загальнокорпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо)	5000
Витрати на службові відрядження й утримання апарату управління підприємством та іншого адміністративного персоналу	5000
Витрати на утримання основних засобів та інших матеріальних необоротних активів адміністративного призначення (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона)	5000
Винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо)	10000
Витрати на зв'язок (поштові, телеграфічні, телефонні, телекс, факс тощо)	15000
Амортизація нематеріальних активів адміністративного використання	-
Витрати на рішення судових опорів	10000
Податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг)	-
Плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків	35876
ВСЬОГО	85876

на утримання основних засобів та інших матеріальних необоротних активів адміністративного призначення (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освіт-

лення, водопостачання, водовідведення, охорона) – 5 тис. грн.

З табл. 2 видно, що загальна кількість витрат на збут становить 53 364 грн., найбільші витрати –

Таблиця 2

Витрати на збут СТОВ «Маяк» Чугуївського району Харківської області, грн.

Види витрат	сума
Види пакувальних матеріалів для упакування готової продукції на складах	4484
Витрати на ремонт тари для зберігання продукції	4484
Витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг)	26907
Витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом	1000
Витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні	16489
ВСЬОГО	53364

Таблиця 3

Інші витрати операційної діяльності СТОВ «Маяк» Чугуївського району Харківської області

Види витрат	Сума
Витрати на дослідження та розробки	-
Нестачі і втрати від псування цінностей	-
Визнані штрафи, пеня, неустойка	-
Витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення	10000
Інші витрати операційної діяльності	-
ВСЬОГО	10000

Таблиця 4

Розрахунок прибутку, валового і чистого доходу СТОВ «Маяк» Чугуївського району Харківської області, тис. грн.

Показники	Прибуток	Збиток
Розрахунок прибутку		
Виручка від реалізації (товарів, робіт, послуг) з урахуванням податку на додану вартість, що залишається у господарстві	8968995	
Затрати на виробництво реалізованої продукції (робіт, послуг)		7873897
Адміністративні витрати		85876
Витрати на збут		53364
Інші витрати операційної діяльності		10000
Разом прибутків і збитків	8968995	8023137
Загальний фінансовий результат	945858	
Показники	план	
Розрахунок валового доходу		
Валова продукція (за собівартістю)	13212274	
Перевищення (прибуток) суми виручки від реалізації продукції звітного року над собівартістю реалізованої продукції	8968995	
Зменшення (збиток) суми виручки від реалізації продукції над собівартістю реалізованої продукції, інші збитки	8023137	
Сума прибутку господарств, що виконують функції міжгосподарських підприємств, передані господарствам – учасникам		-
Разом	141581321	
Разом витрат крім оплати праці і відрахувань на соціальні заходи	10319349	
Валовий дохід	3838783	
Розподіл валового доходу		
Витрати на оплату праці постійних працівників	2127151	
Відрахування на соціальні заходи	85086	
до пенсійного фонду	680688	
Чистий дохід	945858	
Рівень рентабельності, %	12	
Норма прибутку, %	9	

на рекламу та дослідження ринку (маркетинг) – 26 907 грн., найменші – на ремонт тари для зберігання продукції, пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах – 4 484 грн.

З табл. 3 видно, що серед витрат операційної діяльності підприємство витрачає лише на витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення – 10 тис. грн.

З табл. 5 видно, що виручка від реалізації (товарів, робіт, послуг) з урахуванням податку на додану вартість, що залишається у господарстві – 8 968 995 грн., загальний фінансовий результат – 945 858 грн., валова продукція (за собівартістю) – 13 212 274 грн., це непоганий показник, зменшення (збиток) суми виручки від реалізації продукції над собівартістю реалізованої продукції, інші збитки – 8 023 137 грн., рівень рентабельності – 12%.

З табл. 6 видно, що підприємство ефективно використовує власні кошти, якщо звернути увагу на норматив. Підприємства, які не складають бізнес-плану, виручку від реалізації визначають методом прямого рахунку виходячи із запланованого обсягу асортименту виробів або за допомогою укрупненого методу. Підприємства, які працюють із бізнес-планом, виручку від реалізації відображають у «Прогнозі обсягів реалізації».

У процесі складання плану доходів та витрат необхідно перевірити взаємоузгодженість запланованих сум витрат та відрахувань із джерелами покриття їх відповідними доходами та надходженням коштів, передбачених у першому розділі плану доходів та витрат. Витрати на реалізацію продукції, передбачені в другому розділі плану доходів та витрат, повинні покриватися з виручки від реалізації продукції та послуг (за вирахуванням податку на додану вартість та акцизного збору).

З табл. 7 видно, що підприємство найбільше коштів витрачає на переведення худоби в основне стадо – 576 986 грн. Якщо виручка від реалізації продукції та послуг (за вирахуванням податків) виявляється меншою за витрати на реалізовану продукцію, тоді прибуток у першому розділі буде відсутній. У другому розділі з'являться збитки в сумі перевищення витрат над виручкою. Після визначення всіх статей плану доходів та витрат та підведення підсумку в кожному розділі перевіряють рівень їхньої збалансованості. Для цього підсумки першого розділу порівнюють із підсумками другого розділу плану доходів та витрат.

Висновки з проведеного дослідження. Сальдо всіх надходжень і всіх витрат характеризує фінансовий результат діяльності підприємства. Якщо має місце негативний фінансовий

Таблиця 6

**Нормативи власних оборотних коштів і джерел їх покриття СТОВ «Маяк»
Чугуївського району Харківської області, грн.**

Статті (елементи) оборотних коштів	Планове використання коштів (запасів) на рік	Норма запасів (у % до загального використання)	Норматив оборотних коштів
I. Кошти у сфері виробництва – всього			
1. Тварини на вирощуванні та відгодівлі	1748196	100,0	2770709
2. Виробничі запаси – всього			
У тому числі			
Насіння та посадковий матеріал	213039	100,0	213039
Корми та підстилка	2356966	16,6	391256
Добрива пестициди, медикаменти	1635366	8,3	135735
Сировина та матеріали	-	-	-
Запасні частини та матеріали для ремонтів	40326	16,6	6694
Тара, тарні та пакувальні матеріали	8968995	0,55	49329
Паливо	1792958	8,3	148816
Малоцінні та швидкозношувані предмети	9705570	0,8	77644
3. Незавершене виробництво – всього	x	x	942532
У тому числі Рослинництва	927516	100,0	927516
Тваринництва	15016	100,0	15016
Промислового виробництва	-	100	-
4. Витрати майбутніх періодів	5000	100,0	5000
II. Кошти у сфері обігу			57954
У тому числі			
Готова продукція	2000	100	2000
Розрахунки із заготівельними організаціями			51700
Інші оборотні кошти	2127151	0,2	4254
Потреба в оборотних коштах			3776195

**Частка витрат на формування основного стада і джерела їх покриття СТОВ «Маяк»
Чугуївського району Харківської області**

Витрати	Кількість, гол.	Загальна собівартість, грн.
А. Переведення худоби в основне стадо ВРХ	146	44961
В. Витрати з перевезень худоби	х	119
Всього витрат	х	579805
Джерела покриття витрат	Кількість, голів	Вартість поголів'я, грн
Г. Вибраковка м'ясо і продаж дорослої худоби		
ВРХ	1	4900
Разом	х	36442
Прибуток	х	189172
Кредит банку	х	354194
Всього джерел фінансування	х	579805

результат (збиток), необхідно переглянути витрати в бік зменшення або відшукати додаткові резерви доходів та надходження коштів. Таким чином, у процесі фінансового планування здійснюється конкретна ув'язка кожного виду витрат із джерелом фінансування. Розроблення фінансового плану має: давати конкретні уявлення про те, як функціонуватиме підприємство, яке місце воно займатиме на ринку; містити всі виробничі характеристики майбутнього підприємства, детально описувати схему його функціонування; розкривати принципи та методи керівництва підприємством; обов'язково містити програму управління фінансами, без якої неможливо розпочати справу та забезпечити ефективність її виконання; показати перспективи розвитку підприємства інвесторам та кредиторам.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пономарьова М.С. Бізнес-планування сільськогосподарських підприємств. Агробізнес: проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку: кол. Монографія; за ред. Г.Є. Жуйкова, Я.В. Сухій, В.С. Ніценка. Одеса: Лерадрук, 2012. Кн. 2. С. 31–75, 647–655.

2. Методи розробки бізнес-плану для акціонерного товариства / А.Г. Семенов, О.В. Ярошевська, Г.А. Семенова. Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». 2015. № 1. С. 118–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2015_1_23.

3. Соловьёв Н.Ф. О стратегии экономических реформ и рыночных преобразований в аграрном секторе экономики Украины. Соціально-економічна ситуація та шляхи подолання кризового стану в агропромисловому комплексі України. К.: ІАЕ, 1999. 328 с.

4. Бізнес-план розвитку сільськогосподарського підприємства: навч. посіб. / В.І. Дробот та ін. К.: Мета. 2003. 336 с.

5. Стецюк П.А. Теорія і практика фінансового планування сільськогосподарських підприємств. Агроінком. 2007. № 11–12. С. 108–112.

6. Іртищева І.О. Інноваційне оновлення агропродовольчої сфери Причорноморського регіону: проблеми теорії та практики: монографія. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2010. 412 с.

7. Чернега І.І. Проблеми визначення понять продуктивності й ефективності праці. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znptdau/2012_17_2.

8. Економічні та правові важелі підприємництва як складника ефективного розвитку агробізнесу / М.С. Пономарьова, Л.В. Шовкун, О.М. Савельєва. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». 2015. № 1. С. 227–236.

9. Рябуха М.С., Цицоріна А.Є. Конкуренція як категорія ринкових відносин і конкурентоспроможність як предмет наукових досліджень. Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». 2007. № 6. С. 96–100.

10. Стратегічні напрямки розвитку агропромислового комплексу України / М.Я. Дем'яненко, О.М. Шпичак, В.М. Скупий та ін.; за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка. К.: Інститут аграрної економіки, 2002. 60 с.